

ÜNİTE -1

KÜLTÜR :

- Kültür, toplumda bütünleşmeyi sağlayan en temel unsurdur.
- Norm, yaptırımı olan toplumsal bir kuraldır.

SOSYAL BİLİMLERDE KÜLTÜR

Kültür Kavramının Kökeni :

- Kültür, 18 yy kadar genellikle tarımsal etkinliklerde toprağı islah etme ve ürün yetiştirme gibi alanlarda kullanılmıştır.
- Aydınlan düşüncesiyle birlikte kültür terimi toplumsal değer ve davranış biçimlerini ifade eden toplumsal bir anlam kazanmıştır. Yine bu dönemde kültür, 'insan zihninin etkin olarak geliştirilmesi ' anlamını da kazanmıştır.

ANTROPOLOJİK YAKLAŞIMLAR (2 tane)

Evrimci ve Tarihselci Yaklaşım :

Edward B.Taylor :

- Evrimciliğin ilk ve tek temsilcisi ve antropolojinin konusunun kültür olduğunu belirten ilk bilim insanı Edward B.Taylor dur.
- Kültürel olanla Biyolojik olan arasındaki ayrıma vurgu yapmıştır.
- Taylor kültürü, Bir dönemin ya da bir toplumsal grubun yaşam biçimi olarak tanımlar,
- Kültür, İnsan yeteneklerinin birimidir.

Franz Boas :

- Her kültürün ayrı ayrı incelenmesi gerektiğini çünkü her kültürün kendine özgü ve ayrı bir tarihi olduğunu savunur
- Kültür, Bireyin içinde yaşadıkları grubun alışkanlıklarından etkilenen tepkilerini ve bu alışkanlıklarının belirlendiği insan etkinliklerini kapsar. Kültürel gözlük benzetmesi yapmaktadır.

İşlevselci ve Yapısalcı Yaklaşımlar

- Kültürü bir sistem olarak değerlendirerek toplumsal öğeleri bir arada tutan yaklaşımdır.

Bronislaw Malinowski :

- İşlevsel yaklaşımın en önemli temsilcisidir.

Radcliffe Brown :

- Yapısalcı – işlevselci ekolün kurucusu dur.
- Din, sanat hukuk gibi kurumların bir kültürün anlaşılmasında merkezi bir rol oynadığını savunur.

Levi-Straus :

- Yapısalcı olarak, kültürü insan zihninin simgesel ifadeleri olarak görür.

SOSYOLOJİK YAKLAŞIMLAR :

- Sosyoloji de kültür bir toplumun eğitim, sanat, teknoloji hukuk, siyaset gibi temel alanlarında maddi ve maddi olmayan tüm birikimleri kapsar.
- Birmingham Üniversitesinde 1964 yılında Çağdaş Kültürel Çalışmalar Merkezi (ÇKÇM) olarak kurulduğu için Birmingham Okulu ya da Britanya Kültürel çalışmaları okulu da olarak da anılan okul, çağdaş kültürel kuram içindeki önemli okullardandır.
- Yüksek Kültür; entelektüel ve sanatsal faaliyetle bunların ürünlerini tanımlamada kullanılır.
- Popüler Kültür ; çok geniş kitleleri hedef alarak Pazara sunulan kültür ürünlerini ve bu ürünleri tüketen grupların ifade eder.

KÜLTÜR VE İDEOLOJİ :

Marxist Düşünce :

- İdeoloji , içinde sınıf mücadelesinin verdiği bir alandır.
- 1-Devletin Kültürel Baskı Aygıtları : Hükümet, ordu, polis, hapishane,
- 2- Devletin Kültürel İdeolojik Aygıtları : Eğitim, din, aile, siyaset, sendika, basın yayın,
- Postmodernizm : Evrensel ahlak yerine her türlü çoğulculuk ve yerellikten yanadır.
- Küreselleşme : İş gücünün sermaye ve mal piyasalarının çok uluslu şirketler aracılığıyla uluslar arası bir nitelik kazanmasıyla ifade edilir.

KÜLTÜR VE GELENEK :

- Gelenek : Günlük dilde genel olarak, geçmişte ait pratik ve değerleri tanımlamak için kullanılan sözdür.
- Adetler : Uzun bir zaman boyunca tekrar edilen, kurumsallaşmış toplumsal alışkanlıklar olarak tanımlanır
- Örf : Bir toplumdaki ahlak ve terbiye standartlarını belirleyen temel kuraldır.

KÜLTÜR VE BİLGİ İLİŞKİSİ :

Epistemoloji : Bilginin niteliği üzerinde düşünme alanına denir.

- Platon: Bilgiyi zaten doğada var olan, insan kalının keşfettiği ya da hatırladığı bir olgu olarak görür.
- Modernliğin Kurucusu Rene Descartes : Bilgiyi, akıl sahibi varlık olan insanla doğayı bir karşıtlık içinde düşünerek özne nesne ilişkisi bağlamında kavramsallaştırmıştır. Temel düşüncesi ' Var olmanın ön koşulu var olmanın bilincine varmaktır
- Alman Tarihçi Okulu : Almanya da 19 yy. da içinde gelişen felsefe ve tarih yaklaşımıdır. İnsan ve topluma dair olguların açıklanmasının soyut kavramlarla yapılamayacağını, insanın tarihinden ve kültüründen ayrı değerlendirilemeyeceğini, bilginin sadece doğa bilimleri ve onlara özgü yöntemlerle üretilemeyeceğini savunur Bilginin edinimine katkısı şöyledir, bilginin öznel ve görel bir olgu olduğunu iddia eder.

KÜRESELLEŞME VE KÜLTÜR

- Küreselleşme : 16 yy dan beri süregelen denizaşırı bir ticaret sistemidir.
- Küresel ekonomiyi, dünya ekonomisinden ayıran şey, iletişim ve ulaştırma teknolojilerinin gelişmesiyle parça başına üretimin dünya ölçeğinde yapıyor olmasıdır.
- Bugün kü anlamıyla küreselleşme olgusunun ortaya çıkışı, sanayi kapitalizmin sanayi sonrası kapitalizme geçiş döneminde, fordist üretim biçiminin 1973 petrol krizi ile yerini daha akışkan neo-liberal ekonomik politikalara bırakması ile gerçekleşmiştir.

Genel Notlar :

- Aydınlanma Çağının felsefi temeli insan aklının üstünlüğünün fikridir

SOSYAL BİLİMLERDE TEMEL KAVRAMLAR

ÜNİTE -2

EKONOMİ :

- Ekonomi, toplumda malların ve hizmetlerin sistematik bir biçimde üretim, tüketim, ve dağıtımını ile ilgilenir

EKONOMİK DÜZENİN SOSYOLOJİK ANALİZİ : 3 farklı yaklaşım vardır.

Fonksiyonalist Yaklaşım :

Daha çok toplumda istikrarın nasıl sürdürülebileceği ile ilgilenir .Bu istikrar aşağıdakilerle sağlanabileceğini savunur .

- Malların ve Hizmetlerin Dağıtımı :
- Gücün ve Zenginliğin Üretimi
- Yenilik

Çatışma Yaklaşım :

- İstikrarın aksine, ekonomik düzenin istikrarsızlığını vurgular.
- Bu yaklaşımın temelini Karl Marks ortaya çıkarmıştır.

Sembolik –Etkileşim Yaklaşım :

- Diğer ikisinden farklı olarak, bireyler, gruplar ve ekonomi arasındaki etkileşimi konu alır Kariyer sosyalleşmesinin etkisini vurgular. Sosyalleşme araçlarıyla yaşam boyu sürer. (2 tane sosyalleşme aracı bulunur)
- informal Sosyalleşme Aracı : En önemlileri aileler, arkadaş çevresi ve medya
- Formel Sosyalleşme Aracı : Okul, iş çevresi, iş verenler

ENDÜSTRİ TOPLUMUNDA İŞİN ÖRGÜTLENMESİ

Taylorun Bilimsel Yönetim Anlayışının Temel Karakterleri

- Babadan kalma yönetim anlayışı yerine bilimsel yönetimin tesisi
- Çatışma değil uyum
- Bireycilik değil iş birliği
- Sınırlı üretim yerine, maksimum üretim
- Her insanın etkinliğinin ve refahının maksimum düzeyde artırılmasıdır .

FORDİZM :

- Taylorun bilimsel yönetim anlayışının uygulamadaki temsilcisi Henry Ford tur. Ford bu yönetim anlayışından hareketle kendi otomobil fabrikasında sipariş usulü üretim den kitle halinde üretime geçmiştir.
- Kitle Üretim : işin küçük parçalara bölünerek büyük miktarlarda yapılmasıdır. 1970 li yıllar dünya da genel ekonomik krizle birlikte kitle üretiminin de krize girdiği yıllardır.

İŞİN YENİDEN ÖRGÜTLENMESİ : Esnek ya da Yalın Üretim :

- Bugün yeni üretim düzenini tanımlamada en çok kullanılan yöntem esnek yönetim kavramıdır.
- Esnek Üretim : Talepteki farklılaşmalar göz önünde bulundurularak ve teknoloji etkin kullanılarak yapılan üretim şeklidir.

Esnek Üretim ya da Yalın Üretim özellikleri

- Fazla işçiler de dahil stok fazlalığı kaldırılır -Kaliteden taviz verilmez –

- Diğer ürüne hızlı değişebilme yeteneğine önem verir -Çok becerikli elemanlar bulunur
- Eğitime önem verir-İyi eğitilmiş işçileri elde tutmaya önem verir-Statü engelleri azaltılır
- Yüksek bağlılığa dayalı iş uygulamaları vardır

ÜNİTE -3

DİN :

- Dinin en önemli işlevi, mensuplarını ortak bir inanç etrafında birleştirmektir.
- Her dinsel davranış mutlaka bir dine ait olmayı gerektirmeyebilir, Dini hiç önemsemeyen bazı insanların kimi davranışları da dinsel olabilir

Durkheime göre Din :

- Kutsal şeylere yani bir kenara ayrılmış ve tabulaştırılmış şeylere birleşik bir inançlar ve davranışlar sistemidir.

DİNİN DİĞER TOPLUMSAL KURUMLARLA İLİŞKİSİ

Din ve Siyaset ilişkisi :

- Dinin devlet yapısını veya siyaseti tamamen belirlediği örneklere teokratik rejimler denir.
- Sekülerleşme : Günlük hayatın veya siyasi düzenin dinin etkisinden arındırılmasıdır.

Din ve Aile ilişkisi :

- Bir doğal birlik olarak aile dinden bağımsız olarak vardır, ancak hem aile dini etkilemiş hemde din aileden etkilenmiştir.
- Aile kurumunu şekillendiren değer yapıları ve kurallar ortaya konulmuş bu kurallara da ensest yasası denilmiştir.

Din ve Ekonomi ilişkisi :

Marks :

- Yaklaşımda, dinin, egemen sınıfların hizmetinde bir üstyapı kurumu olduğu yönündedir.

DİN SOSYOLOJİSİ :

Din Sosyolojisinin Ortaya Çıkışı :

- Genel olarak sosyolojinin ortaya çıkışı ve gelişimiyle aşağı yukarı aynı tarihe sahiptir.
- David Hume nin Dinin doğası üzerine olan kitabı din sosyolojisi tarihi açısından başlangıç metinleridir.

- Marks dini , diğer bütün üstyapı kurumları gibi egemen sınıfların çıkarlarına hizmet eden bir ideoloji olarak tanımlar.

İslam Dünyasının Öncüleri :

- Şehristani : El Milel ven Nihal (Dinler ve Heretik Gruplar)
- Endülüslü Büyük Alim İbn Hazm : El Fasl Fil Milel ve Ehvai Ven Nihal (Dinler ve Heretik Gruplar ve Düşünceler için Klavuz)

DİNİN KÖKENİNE DAİR SOSYOLOJİK YAKLAŞIMLAR

Comte :

- Din olgusunun tamamen insanın kendisinin uydurması olduğunu, doğa olaylarını açıklamak üzere tanrı düşüncesini uydurmuşlardır.

Ludwing Feuerbach :

- Tanrının insan tarafından uydurulmuş olduğunu, ama biçim olarak comtenin düşüncesinden farklı olarak yani tanrı mükemmel bir insan olarak insan tarafından bir yansıtma aracı olarak ortaya çıkmıştır.

Karl Max :

- Din bir üstyapı olarak insanlarca yaratılmış bir olgudur. Dini bir afyon olarak niteler.Yani din insanları uyutan bir olgudan öte, insanları tedavi ve rehabilite eden bir sığınak olmaya işaret eder.

Durkheim : 3 tane

- Din ilk ortaya çıktığında nasıl ise bugün kü ilkel kabilelerde de aynı şekilde bulunabilir
- Topluların gelişmesine paralel olarak basitten karmaşığa, çok tanrılıktan tek tanrılığa doğru evrim geçirir
- Basit insanlar tarafından ve toplumsal bir işlevi yerine getirmek üzere uydurulmuştur

DİN SOSYOLOJİSİ VE DİNİ SOSYOLOJİ FARKI

- Din Sosyolojisi : Dinin bir toplumsal kurum olarak toplumdaki rolünü ve etkisini incelemeye çalışan bir bilim dalıdır.
- Din Sosyolojisinin Amacı : Hangi dinsel davranışın doğru veya hangisinin yanlış olduğunu anlatmak değil, belli dinsel anlayışlar ile belli sosyal gelişmeler arasında ne türden bir ilişki olduğunu bulmaya çalışmaktır.
- Dini Sosyolojinin Amacı : Kurumlar arasındaki ilişkilerin nasıl olması gerektiğine dair tespitlerinden ziyade önerileri dikkate alır.

- İslam Sosyolojisinde İbni Haldun : Kurandan okuduğunu yalın haliyle aktarmamış aynı zamanda onları çok derin tarihsel gözlemlerinden derlediği verilerle bir arada düşünüp çıkarımlara varmıştır.

DİNİN SOSYOLOJİK İNCELEMESİ –METODOLOJİ TARTIŞMASI

- Metodoloji : Her zaman bir şeyin aslına en uygun bilgiyi elde etmenin yolunu ifade eder
- Sosyolojik Metodolojinin hedefi : Din olgusunun toplumdaki etkilerini insanlar için anlamını gerçeğe en yakın şekilde çözümlenmek

Din Sosyolojisinin Çalışması için Başvurulan Yollar

- Mülakat – Odak Grup çalışmaları – Katılımcı Gözlem

DİN HAKKINDA FİLOZOF GÖRÜŞLERİ

Auguste Comte :

- Dinin bir hurafe ve uydurma olduğu düşünse de bunun aynı zamanda toplum için işlevsel yönleri olan bir gereklilik olduğunu da kabul eder.

Karl Max :

- Dinin gerçek bir varlığı yoktur. Olsa olsa maddi dünyanın çarpıtılmış bir yansımasıdır
- Dine ilişkin her şeyin insan zihninin bir ürünü olduğudur.
- Din bireysel değil toplumsal bir üründür. Bu ürününde yanlış ve aldatıcı bir dünya olduğunu savunur.
- Din hem bir üstyapı kurumu hemde ideoloji olarak kabul etmiş, her ikisinde de dinin bir insan kuruntusu olduğunu savunmuştur. Dini afyon olarak nitelendirmiştir.

Emile Durkheim :

- Çerçevesi belirlenmiş bir disiplin olarak ilk defa uygulanmıştır.
- Nesnel gözlemlere dayanarak çıkarımlarda bulunmuştur.
- Dini toplumsal bütünlüğün sağlanmasında ve sürdürülmesinde en güçlü yapıştırıcı (tutkal) olarak görmüştür.
- Bütün dinlerin kökeninin bir olduğunu savunmuştur.
- Dinin diğer bir işlevi ise toplumu bir arada tutmak , kaynaştırmak olduğunu savunmuştur
- Yapısalcı İşlevsel Yaklaşımının en önemli ismidir.

Max Weber

- Yorumlamacı Sosyolojinin ilk ve son önemli ismi dir.

ÜNİTE -4

AİLE-ATAERKİLLİK VE TOPLUMSAL CİNSİYET

Aile :

- Birbirlerine doğrudan akrabalık bağlarıyla bağlı olan, erişkin üyelerin çocuklara bakma sorumluluğunu üstlendiği bir insan topluluğudur.
- Aile halkı ilişkileri vurgulayan bir kavramdır. Bir ailenin şehir dışında okuyan çocukları gibi

Hane Halkı :

- Asıl olarak mekansal birlikteliği vurgular. Aynı kazandan yemek yemek de denilen bu ilişki, aralarında akrabalık bağı olmadığı halde aynı evde yaşayan kişilere denir. Üni.öğrencilerini birlikte kalmaları gibi

Makro Yaklaşımlar -3 tane

İşlevselci Yaklaşım

- En yaygın olanıdır. Temsilcisi Talcoot Parsons dur. Ailenin iki işlevi olduğunu söyler 1- Toplumsallaşma 2- Kişiliğin dengelenmesi
- Her toplumsal kurum belirli işlevleri yerine getirmek üzere varlığını sürdürür. Aileyi bir bütün olarak ele alır.
- Çatışmayı değil uzlaşmayı, Değişimi değil sürekliliği , anlamaya çalışır.

Çatışmacı Yaklaşım :

- Aile kurumu, özel mülkiyetin ortaya çıkmasıyla birlikte mirasın güvenceye alınması amacıyla oluşmuştur.

Feminist Yaklaşım :

- Aileyi toplum olarak değil, aile içindeki ilişkiler ve eşitsizlikler açısından ele alır.
- Toplum ve ailedeki değişimleri karşılıklı değişim olarak görür.

FARKLI AİLE BİÇİMLERİ

- Modern toplumlarda en sık rastlanan aile biçimi Çekirdek ailedir.Yani Birbiriyle evlilik bağıyla bağlı iki yetişkin ile çocuklardan oluşan aile tipidir.
- Geniş aile ise ikiden fazla kuşağın oluşturduğu aile tipidir

CİNSİYETE DAYALI İŞ BÖLÜMÜ:

- Bütün toplumların ortak özelliğidir. Yani kadınlar ev işlerini yapar, çocuklara bakar. Ev dışında ücretli çalışıyor bile olsalar, asli işleri her zaman evle ilgili olanlardır.

- Erkekler ise asıl olarak ailenin geçimini sağlamakla yükümlüdür
- Kadının Görünmeyen Emeği : Kadınların ev içinde harcadıkları ve karşılığında herhangi bir ücret almadıkları için çalışma sayılmayan emeğe işaret etmek üzere kullanılan terimdir.

KADINLAR

- Birinci çalışma alanları evdir. Yapıldığında değil yapılmadığında fark edilir Bu bakımdan görünmeyen emektir.
- İşgücü piyasasında çalışanlar, genellikle kayıt dışı ekonomide büyük ölçüde kadınlar istihdam edilir

ERKEKLER

- Çalışma alanları evin dışıdır. Çalışan insan olarak toplumsal bir statü kazanırlar

CİNSİYET KALIBI :

- Kadınlığın ve Erkekliğin biçimlendirilmesini sağlayan inanç, değer ve tutumlardır.

ATAERKİ (PATRİARKA)

- Erkeklerin egemen, ve ayrıcalıklı oldukları kurumlara ve kadınlara itaatine işaret eder. Geleneksel toplumlarda, Modern Toplumlar, Kapitalist Toplumlar, Sanayi sonrası toplumlarda görülür.

CİNSİYET ROLLERİ VE CİNSİYET EŞİTSİZLİĞİ

- Cinsiyet farklılıklarının başında emeğin karşılığı gelir. Yani erkek emeğinin karşılığı olarak maddi bir gelir sağlarken, kadın ise manevi kazanç sağlar.
- Kadınların işi günlük yapılması gereken işler olduğu için yapıldığı zaman değil yapılmadığı zaman dikkati çeker. Her gün tekrarlanan karşılığı olmayan görünmeyen iştir
- Diğer bir farklılık işin niteliğidir. Yani, Günlük yemek yapmak temizlik yapmak gibi kadının kendini geliştirmesine katkıda bulunmayan işlerdir .
- Gelir getiren bir işte çalıştıkları zaman ise, ailenin geçiminden sorumlu olmadıkları için sadece muavin ve müşavir olarak adlandırılırlar.
- Toplumsal Cinsiyetin oluşmasında, aile beklentileri, konulan isimler, eğitim sistemi, medyadaki rol modelleri etkilidir.

CİNSİYETE DAYALI AYRIMCILIK

- Önyargılar , bir gruba veya düşünceye karşı olumsuz bir değerlendirmedir. Önyargıların davranışa dönüşmesine ayrımcılık denir.
- Cinsiyetçilik terimi, daha çok kadınlara yönelik cinsiyet ayrımcılığı durumunda kullanılır .

- Cinsiyet eşitliği demek, kadın ve erkeğin eşit hak ve sorumluluklara sahip olması ve kullanması

KADINLARA KARŞI HER TÜRLÜ AYRIMCILIĞIN ÖNLENMESİ

ULUSLAR ARASI SÖZLEŞMESİ

(CEDAW)

- Türkiye'nin 1985 yılında imzalayıp 2000 yılında tam taraf olduğu bir sözleşmedir.
- Sözleşme taraf devletlere kadına yönelik her türlü şiddetin ortadan kaldırılmasına yönelik ödevler sunar.

KADINLARA YÖNELİK ŞİDDETİN ORTADAN KALDIRILMASINA DAİR BİLDİRGE

- Birleşmiş Milletler tarafından 20 aralık 1993 yılında kabul edildi.

